

Mijnheer de minister
Mijnheer de voorzitter vande raad van bestuur
Collega's,
Dames en Heren

Het is mij een genoegen om vandaag op deze viering van het 25-jarig bestaan van Trefpunt Zelfhulp u toe te spreken en mijn waardering uit te drukken voor de initiatieven die in dit kader werden genomen, voor de betrokkenheid van de verschillende leden van het panel, voor de organisatoren en voor ieder die in welke hoedanigheid ook hierbij betrokken is.

Sta me toe om even in te gaan op het belang en de specifieke rol van zelfhulpgroepen in een erg heterogeen zelfhulplandschap. De diversiteit aan zelfhulpgroepen is zeer groot.

Er bestaan grote, zeer gestructureerde organisaties met een aanzienlijk ledenbestand en afdelingen verspreid over heel Vlaanderen. Maar er zijn ook kleine, vrij informele groepen die zeer lokaal en soms ook tijdelijk, werken. Ook de problemen die aanleiding geven tot het ontstaan van zelfhulpgroepen variëren: van fysieke aandoeningen, bijzondere sociale situaties, verslaving, handicap tot geïnduceerde problemen -- vaak in de taboesfeer.

Zelfhulpgroepen hebben gemeenschappelijk dat het anders-zijn aan de basis ligt van hun ontstaan en hun werking. De vrijwilligers en leden van zelfhulpgroepen verschillen van niet-leden met betrekking tot hun fysieke of mentale gezondheid, handicap, verslaving, seksuele voorkeur, bijzonder sociale situatie, socio-economische situatie enz. Diversiteit, de verscheidenheid op groepsniveau, is dus kenmerkend voor zelfhulpgroepen. Diversiteit is een zeer belangrijk element in het creatief en vernieuwend denken. Het andere is een meerwaarde en moet alsdusdanig de juiste plaats krijgen. Een samenleving die uitsluitend bestaat uit gemiddelden – de mainstream-- zou niet alleen erg saai, maar ook erg arm zijn. Een gemiddelde heeft trouwens maar betekenis omwille van wat afwijkt van het gemiddelde. Het is immers wat afwijkt- dat leidt tot het gemiddelds. Het gemiddelde is dus slechts een abstractie van wat “is” en wat “is” wijkt (in meer of mindere mate) af van het gemiddelde. Daar waar het abstracte – het gemiddelde- belangrijk is voor synthese, voor simplificatie, voor gemiddelde krijtlijnen, wat echt belangrijk is ligt erbuiten: de diversiteit als meerwaarde voor de samenleving, voor elke mens voor elk van ons. Diversiteit vraagt extra aandacht van allen. Het is onze rijkdom, een rijkdom die we maar kunnen ontginnen met de aandacht van ons allen, met de inzet van ons allen.

Trefpunt Zelfhulp empowert (de vrijwilligers in) zelfhulpgroepen. Het ondersteunt (bestuurs)vrijwilligers door de noodzakelijke voorwaarden voor de spontane ontwikkeling en ontplooiing van zelfhulpgroepen te realiseren. De zelfhulpondersteuning bestaat uit informatie, advies en begeleiding, organisatie van vorming en onderzoek vanuit een juridische, organisatorische, groepsdynamische en socio-emotionele invalshoek. Het vinden van een evenwicht tussen de professionele controle van zelfhulpondersteuners en de autonomie van zelfhulpgroepen is daarbij van groot belang.

Hoewel het van groot belang is de heterogeniteit van het zelfhulplandschap als uitgangspunt te nemen en niet te homogeniseren of te reduceren, biedt diversiteit een interessante invalshoek om gemeenschappelijke strategieën tot empowerment van de vrijwilligers en de deelnemers van zelfhulpgroepen uit te denken. Het Engelse to em-power betekent letterlijk machtigen of in staat stellen. Deze Engelse term laat zich moeilijk in het Nederlands vertalen. Een uitdrukking die de idee van empowerment misschien nog het beste vat, is versterking van de maatschappelijke weerbaarheid. Het begrip heeft een dubbele betekenis: zelf sterker worden en/of anderen ondersteunen bij het sterker worden. Het is een dynamische term die zowel betrekking heeft op het proces (empowering) als op het resultaat (empowered).

De ondersteuning op het niveau van de zelfhulpgroepen heeft ook positieve effecten op het niveau van individuen en van de ruime samenleving. Door zelfhulpgroepen te ondersteunen bij het collectief aanpakken van problemen, worden individuen immers versterkt in hun individueel verwerkingsproces; de preventie- en participatiegedachte sijpelt verder door in de samenleving. Zelfhulpgroepen hebben positieve effecten op de lichamelijke, geestelijke en sociale gezondheid, op de efficiëntie waarmee zorgvoorzieningen gebruikt worden, op maatschappelijke participatie en beeldvorming.

Wat maatschappelijke participatie betreft, zou ik vanuit mijn beleidsfunctie, verantwoordelijk voor diversiteit, vandaag speciale aandacht willen vragen voor de allochtone jongeren. *De onomkeerbare aanwezigheid van steeds grotere groepen mensen van allochtone herkomst zal immers een steeds beslissender rol gaan spelen in de samenleving. Er is dan ook veel aan gelegen dat de toekomst met deze gemeenschappen wordt voorbereid. Het volledige onderwijstraject voor deze jongeren verdient daarom extra aandacht. Het is immers een voorwaarde voor volwaardige participatiekansen voor allochtone jongeren op het niveau van hoger onderwijs, een conditio sine qua non.* Allochtone jongeren voelen zich vaak, in hun maatschappelijk vormingsproces en in hun zoektocht naar kennis, in de schoot van de samenleving niet thuis. Op grond van hun identiteit worden ze vaak *de facto* uitgesloten. Dat hierdoor menige jongere afhaakt of verbitterd achterblijft ten aanzien van de samenleving is uiterst zorgwekkend. Het gaat om een probleem dat raakt aan onze collectieve verantwoordelijkheid.

In zijn openingsrede bij het begin van dit academiejaar, zei de rector dat – ik citeer – “de K.U.Leuven het voor haar identiteit wezenlijk acht een boodschap uit te dragen: de overtuiging dat niemand voor zichzelf alleen leeft. Naast waardevorming zijn een houding van openheid en zin voor veelzijdigheid essentieel voor de wijze waarop wij de universiteit willen ‘heruitvinden’.” Ik meen dat in deze context te mogen uitbreiden namelijk dat een houding van openheid en zin voor veelzijdigheid en diversiteit essentieel is voor de wijze waarop wij onze “samenleving” dagelijks willen heruitvinden.

De universiteit voert haar ‘ethische’ opdracht in uitgesproken vorm uit in het onderwijs en in de vorming die zij verstrekt. Wat kunnen wij studenten aanleren? Het waardespectrum dat wij aan de K.U.Leuven aanreiken en waarover wij reflecteren, is breed. Wij moeten studenten leren nadenken over deugd en ondeugd, over de wijze waarop ethische keuzes met elkaar in conflict kunnen raken, over morele grenzen, over taboes, over ‘sociale wenselijkheid’. Concreter nog gaat het om democratisch burgerschap, om respect voor andere gemeenschappen en culturen, om een eigentijdse vormgeving van solidariteit.

De universiteit die geen beroepsschool of geen kennisfabriek is, maar een plaats waar waardevorming van wezenlijk belang wordt geacht. Wat de universiteit doet, doet zij vanuit een volgehouden aandacht voor een welbepaald waardespectrum. De universiteit heeft bijgevolg een ‘ethische’ opdracht, die zichtbaar is in al haar activiteiten. Daarvoor moeten wij ons engageren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de K.U.Leuven een antwoord heeft willen bieden op dit initiatief van de Vlaamse gemeenschap, dat geografisch ook heel Vlaanderen bereikt, door een rol te spelen (zowel academisch als administratief en logistiek) in de ontstaansgeschiedenis, en vervolgens ook in de forse groei en professionele uitbouw van Trefpunt Zelfhulp. Van meet af aan hebben de K.U.Leuven in het algemeen en de Faculteit Sociale Wetenschappen in het bijzonder gezorgd voor gunstige randvoorwaarden, voor het opbouwen van een academisch draagvlak en heeft ze de laatste 25 jaar bijgedragen tot de uitbouw van de hoogstaande maatschappelijke dienstverlening.

Tot slot wens ik Trefpunt Zelfhulp niet alleen te feliciteren met haar 25-jarig bestaan. Ik wil ook dankbaar gebruik maken van deze gelegenheid om u veel geluk te wensen voor de toekomst. Een toekomst waarin ook u zich als organisatie voortdurend vanuit de openheid en veelzijdigheid zal moeten herbronnen en heruitvinden.